



ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת בחוקותי תשפ"ד

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002



www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוף ומתרונויות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א



סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הינו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א. לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת בחוקותי תשפ"ד – היצר הרע המעכב

לא לימדו אותנו, או שהוא שמע משהו אבל הוא לא מאמין כל כך, הוא לא התעמק. אם היה מתעמק, אם היתה לו יותר זכות, אז היה מבין שזו אמת. ברגע שבן אדם מבין שזו האמת – הוא מחויב באופן רציני. הוא יכול לעשות את עצמו כאילו הוא לא מבין, ואז הוא יקבל על זה עונש.

ה' יתברך לא מוותר לנו, הוא לא ותרן. יש לו את התורה, עם הדרישות של התורה. והדרישות של התורה הן לא פשוטות בכלל: תרי"ג מצוות לעם ישראל, שבע מצוות בני נח לאומות, בכל מצוה ומצוה הרבה פרטים, הרבה הלכות – בן אדם צריך ללמוד את התורה, כי אם לא הוא לא יודע מה מותר ומה אסור, איך לקיים את המצוות ואיך לברוח מהעבירות. גם צריך שזה יהיה לשם שמים, טהור ונקי למען שמו באהבה, לעשות לו נחת רוח.

אם אדם היה נמצא באיזה גן עדן, אז היה יותר קל אולי. אנחנו פה בעולם הגשמי הזה, בעולם הזה, שהוא העולם הכי גשמי מכל העולמות שה' ברא. ולכן פה קשה מאד. אנחנו בתוך גוף גשמי. כל הזמן צריך לאכול ולשתות ולדאוג לצרכי הגוף. אם לא, בן אדם מתפורר ונפטר מן העולם. יש כל מיני פיתויים, יש כל מיני ענינים.

והנחש הקדמוני שהיה בגן עדן הפך להיות היצר הרע הפרטי והכללי שבתוך האדם. וכמו שבגן עדן הוא היה ערמומי, עכשיו הוא יותר ותיק אז גם יש לו נסיון, הוא "מְלֵךְ זָקֵן וְכָסִיל". וזהו. לכן זה לא קל כל כך. קל לקרוא את הפסוק – לא קל לקיים אותו.

והאדם מתלונן: למה לא הולך לו, למה אין לו פרנסה, למה אין לו זיווג, למה אין לו פה ולמה אין לו שם. אם הוא יבדוק טוב טוב אם הוא מקיים את מצוות ה', את חוקותיו משפטיו ותורותיו – כנראה שהוא ימצא, בדרך כלל, שהוא לא מקיים אותם בשלמות כל כך כמו שצריך.

ואם הוא כן מקיים הכל, נניח שיש איזה בן אדם יואו, נפלא – יכול להיות שבגלגול אחר הוא לא קיים, אז גם פה לא יהיו לו תנאי שירות מושלמים. צריך לקחת את זה בחשבון.

ערב טוב! שבוע טוב, מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת בחוקותי תשפ"ד. ובשם ה' נעשה ונצליח! כמו תמיד, כדאי לקרוא את הפרשה לפני השיעור.

אז כאן יש את הענין שה' יתברך אומר לעם ישראל שאם בחוקותיו נלך, יהיה לנו טוב, בגשמיות, ברוחניות, בַּפֶּרֶט ובכלל. ואם לא – ה' ירחם... יהיה גרוע, בגשמיות, ברוחניות, בַּפֶּרֶט ובכלל. אמרתי את זה בתמצות.

נשאלת השאלה החינוכית: אם אומרים לילד 'אם תשמע בקולי, תקבל גלידה. ואם לא – תקבל עונש, לא תלך היום לשחק עם החברים', אז כביכול הילד ירצה לשמוע בקול אבא, לעשות את המשימה שהוא נותן לו – ויקבל גלידה. אז לא, יש מה שנקרא מרדנות, מדות קשות, חוסר הסכמה, יצר הרע הפרטי והכללי.

ה' יתברך ברא את העולם כדי שעם ישראל יקיים את התורה והמצוות. אם לא – הוא לא מעוניין בעולם הזה, הוא מחריב אותו מיד. ככה הוא קבע. הוא לא ברא את העולם סתם, כדי שאנשים יבואו להנות פה מחיים מעורבבים טוב ורע. לא. יש לו את עולם המלאכים. הוא גם ניסה, תשע מאות שבעים וארבעה דורות היה "בורא עולמות ומחריבן" כי היו שמה רשעים שלא רצו לקבל את התורה בעצם.

גם בעולם הזה שאנחנו מכירים, ארבע מאות שנה שם היה מתנבא ומבקש מהאומות לקבל את התורה, ואף אחד לא רצה לקבל את התורה, עד שבא עם ישראל וקיבל את התורה ואמרנו "נעשה ונשמע".

זאת אומרת שיש לנו חוזה עם הקדוש ברוך הוא: חוזה לעולם הזה, לתנאי השירות שלנו בעולם הזה – שיכולים להיות מצוינים, ויכולים להיות גרועים רחמנא לצלן, בַּפֶּרֶט ובכלל, בחיים של כל פרט ובחיים של כלל עם ישראל – ויש לנו את השכר לעולם הבא.

יפה מאד, רק הבן אדם מנסה לשכוח מזה, או שהוא לא יודע. למשל, בן אדם שהוא תינוק שנשבה – הוא לא יודע,

תמיד צריך לקחת בחשבון את תורת הגלגולים, שאפשר ללמוד אותה לאמתה בספר 'שער הגלגולים' לרב חיים ויטאל, תלמידו של רבינו האר"י הקדוש.

אנשים ממציאים כל מיני דמיונות, חושבים שהם יודעים על הגלגולים הקודמים שלהם, והכל ככה בקורסים של כמה פגישות אנשים חושבים שיכולים ללמוד תורת הגלגול – לא. תורת הגלגול היא דבר רציני מאד. צריך ללמוד את כל הספר, וזה עדיין לא נותן שום השגה לאדם על הגלגול שלו.

עד שלא מגלים לאדם משמים מי אתה, מה אתה, מה התיקון שלך, מה הגלגול שלך, כמה נשמות יש בך, כמה ניצוצות יש בך, וכן הלאה, ואת מי אתה באת לתקן – אז אדם חי בדמיון כל החיים שלו, אם בכלל זה מעניין אותו – כי זה ממש כישוף כללי: זה שכל אדם יודע שהוא בא לפה למאה עשרים שנה מקסימום – וכל החיים שלו הוא רק מתעלם מזה, מנסה רק להנות, כשממש אין שום הנאה שלמה כי הכל גשמי וחולף. הוא לא מנסה להתעמק למה הוא פה, ולמה ה' ברא אותו ומה הוא רוצה, ואיך לקיים את התורה והמצוות ואיך להידבק באבא שבשמים, ואיך להבין את המציאות ואיך להתמודד עם הנסיונות.

אבל ברוך ה' אלקי ישראל, היות שאנחנו בזמן שחכמים קראו לו חבלי משיח, אז הרבה הרבה נשמות, מכל הצרות בפרט ובכלל – כן שואלים שאלות, כן מתעוררים. לא תמיד מוצאים תשובות, כי לא מלמדים אותם מה שצריך ללמד אותם.

צריך ללמד אותם את 'דרך עץ החיים'. צריך ללמד אותם את דרך החסידות. צריך ללמד אותם עקרונות של תורת הקבלה. צריך ללמד אותם חומש. צריך ללמד אותם הלכה, גמרא, משנה, מדרש, הגדות, הכל.

אבל קודם, כמו שאמר הרמח"ל הקדוש, קודם את הכללים – שכן אדם יבין באופן כללי מה עושים פה, אחר כך את ההלכות והפוליס. ואז הוא ילך לבטח.

וצריך ללמד אותו להלחם ביצר הרע, שהוא לא מרפה לרגע. בכל רגע ורגע, כל רגע שכן אדם חי הוא יכול ליפול, להתרסק, להגמר, לאבד את העולם הזה ואת העולם הבא.

וכל יום אני פוגש בקבלת קהל ביעוץ הרוחני, אני פוגש כל יום אנשים בסכנה להרוס לעצמם ולסביבתם את החיים – בגלל כל מיני טעויות בהשקפה, טעויות בהבנת המציאות, לא יודעים את מקומם ואת מיקומם, יש להם כל מיני רגשות שמערפלים להם את ההשגה, יש להם כל מיני תאוות ושגיונות – שהאדם המצוי, הרגיל, בגלל כל המערבולת הזו שיש לו בתוך נפשו, הוא לא קולט איך להתנהג בדברים הכי פשוטים, הוא יכול לעשות טעויות.

רואים את זה בעולם העסקים, רואים את זה בכל דבר. גם בענינים של כלל המדינות – כמה דברים עושים שאתה אומר 'למה הם עושים דבר כזה?' ככה זה, אלה טעויות מהיצר הפרטי, מהיצר הכללי. לפעמים אלה גם גזירות משמים, עונשים משמים, שנגזר על איזו אומה לסבול, לא עלינו, ואז המנהיגים עושים מה שעושים, עושים טעויות.

אז האדם חי באי ודאות, הוא בכל רגע ורגע יכול לעשות טעויות גורליות. לכן הוא צריך להיות בנוי ב'דרך עץ החיים', שזו הדרך שאנחנו מלמדים, כדי שיוכל לזהות את

מפת הקרב הפרטית והכללית, הגשמית, הרוחנית, המשפחתית – כדי שיוכל לקיים את תורת ה', שהיצר הרע לא יטרוף אותו, בקלות, בשניה.

אין מנוחה. תדעו לכם, אין מנוחה. אדם צריך להיות בכוננות מתמדת, יותר ויותר ויותר. וככל שהוא עולה בקדושה – עוד יותר. ואם הוא אחראי על עוד נשמות – עוד יותר, לא פחות.

את זה פחות לומדים לצערי, וצריך ללמוד את זה בכל מקום. כל הנשמות צריכות לדעת את כללי 'דרך עץ החיים', כדי שיוכלו לבחור נכון ולא לעשות שטויות ולא לגרום לחורבן – כי הרבה מהסבל שיש לאדם זה בגלל הבחירות שלו, מה שהוא בחר במו ידיו.

לפעמים אתה מסביר למישהו ומזהיר אותו ומסביר לו וכואב לך עליו שהוא הולך לעשות שטות, מתפלל עליו ומברך אותו, מה לא עושה – בסוף האדם החליט שהוא עושה מה שבא לו, הולך עושה – ונחרב, נחרב לו הבית, נחרבת לו הפרנסה. ולמה? למה זה קרה? כי הוא שמע ליצר הרע, כי לא רצה לקבל עצה, הדרכה.

אתם יודעים, באים הרבה זוגות, לא עלינו, עם בעיות של שלום בית, במשך שנים. אני אגלה לכם סוד, אני תמיד שואל 'הלכתם לטיפול זוגי?' – 'כן...' זה מתחלק לשתיים: אלה שהלכו וזה החזיק שתי פגישות או שלוש, אלה כבר ה'מצטיינים' – ולא אלה שאם אתה שולח אותו לטיפול הוא אומר 'אתה צריך טיפול' או אומר לאשתו 'את צריכה טיפול, תלכי אתי', הוא לא מוכן לשמוע.

מה זה טיפול? טיפול זה עזרה, מנסים להבין את הפלוטר של האדם, ומנסים לעזור לו לשפר את עצמו, לשפר את הזוגיות. מה קרה? מה? מה רע בזה? מה אתה מתבייש? תתבייש בעולם הזה, ואל תתבייש לעולם הבא. עדיף שמישהו יתן לך על הראש או יתן לך דרך או יתן לך עצה או יתן לך משהו שתוכל להעזר בו.

זו לא בושה, רבותי, לא בושה, אף אחד לא מושלם. רק בורא עולם הוא מושלם, וגדולי הקדושים והצדיקים. ואנחנו אנשים פשוטים, צריכים עזרה לפעמים, צריכים לשמוע איזה חבר שיתן לנו עצה טובה. "עשה לך רב וקנה לך חבר" – בשביל מה? כדי שיצילו אותך, מעצמך, מהיצר הרע שלך, מהמדות שלך הקשות.

וואו... הגאווה קשה מאד, רדיפת הכבוד, התאוות, ה' ישמור. יש אנשים שנחרב להם הבית בגלל תאוות – מכורים לזה, מכורים להימורים, מכורים לכל מיני חומרים, ה' ירחם, ולא יכולים לצאת.

זו כמו מערבולת שכן אדם, יש הרבה מקרים שהאדם כבר לא רוצה להודות בכלל. "מוֹדָה וְעֹבֵב יִרְחָס" – הוא לא רוצה להודות שהוא נפל, הוא לא רוצה להודות שהוא במלכודת, הוא לא רוצה להודות שהיצר הרע 'מקרקס' אותו. הוא בשלו.

שלא נדבר על אנשים שיש להם נטיה לקמצנות, שבשביל קמצנות מוכנים להחריב את הבית. יש אנשים עם שגעון גדלות, שחושבים שהכל מגיע להם, אף אחד לא יגיד להם כלום והם יותר חשובים מכל העולם, או אנשים שלא יודעים להסתדר במקום העבודה בגלל המדות הקשות, לא מוכנים לקבל ביקורת.

כל דבר טוב, להתפלל שנצליח ללכת בדרך ה', לשמור את מצוותיו, לעשות לו נחת רוח.

ככל שאנחנו מתקרבים לסוף התיקון, לגאולה השלמה, הלחצים גוברים, בפרט, בכלל, ואנשים אין להם סבלנות, מוכנים לטרופ אחד את השני על כלום, על כלום. עוד פעם השנאה, השנאת חנם גוברת, המדות הקשות, הדיבורים הקשים, המחלוקות, הרדיפות, השגיונות – די... צריך להרגע. צריך להרגע.

האחדות בתוך עם ישראל היא סוד עצום, זה לא דבר פשוט. אם יש אחדות – יש יחוד למעלה, יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. ואם אין אחדות – ה' ירחם... במקום שיהיה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, יש יחוד של הסטרא אחרא. מבינים?

בשביל שתהיה אחדות – צריך ענוה, צריך אהבת האדם, צריך ביקורת עצמית, ריסון, איפוק, לא להגיב כאילו הכל מותר להגיד, הכל מותר לעשות, לצעוק? להתחצף? מה זה? איפה אנחנו? אני עבדתי בחיי בארבע מחלקות פסיכיאטריות סגורות. שם אתה רואה חולים במצבים קשים – אבל הם חולים. וגם שמה הם יותר רגועים לפעמים ממה שבחוץ. היום החינוך הרגיל אולי לפעמים יותר קשה מהחינוך המיוחד, בגלל החוצפה והעצבים.

ה' יעזור. רבתי, צריך להרגע, להיות טובים, כל אחד יראה את מעלות חבריו וחסרונות עצמו, יתפלל, יתנהג יפה, ללכת בדרך ה', לכבד כל בריה, גם מי שאינו אתך במצוות, אינו אתך בדרך שלך, את כולם צריך לכבד, לכבד את הבריות, ששם שמים יתחבב על ידך ולא להפך.

בקיצור: כל החלק הזה של תיקון הנפש, תיקון המחשבות, לעמוד בנסיונות, להודות בטעויות, לשנות, כל הענין של הבחירה – בזה אנחנו עוסקים. אתם יכולים להוריד את הספרים שלנו חינוך מהאתר שלנו. הספר הראשון שתקחו, זה 'דרך עץ החיים', כי הוא ספר כולל והוא קטן, לא יהיה לכם קשה. תוך שעתיים אתם קוראים אותו – אתם כבר מבינים המון.

ויש עוד הרבה ספרים שיכולים לעזור לכם, לשנות אתכם לטובה, בעזרת ה', מי שרוצה. מי שלא רוצה – שום דבר לא עוזר, אז מי שרוצה ומבין. גם אם יש בעיות של שלום בית, אפילו אם צד אחד מתקן את עצמו – זה כבר יכול להציל, פלא פלאים.

השבוע כמה וכמה אנשים הסתבכו במקומות העבודה ובזכות זה שבאו והסברנו להם שהם עושים טעות, נתנו להם עצות איך להתמודד עם המנהלת, איך להתמודד עם המנהל, מה לעשות פה, מה לעשות שם – מי ששמע לנו ניצל, באופן מופלא! אבל מה זה דורש מהאדם? לפעמים זה דורש ממנו קצת להוריד את הראש, קצת לראות את הצד שכנגד, לעשות קצת כמה מאמצים, להפסיק לחשוב את עצמו שהוא מלך העולם. מבינים?

ה' יעזור לנו שנהיה שליחים טובים וכולנו נקיים את תורתו מאהבה ומיראה, מיראה ומאהבה, למען שמו באהבה, 'ובא לציון גואל' במהרה ברחמים!

לחיים! לחיים! לחיים!

זה זמן מסוגל לתיקון המדות – ספירת העומר!

לחיים! לחיים! לחיים! כל טוב סלה.

שבת שלום ומבורכת לכל בית ישראל.

תאר לך מה יהיה להם בבית דין של מעלה. פה בן אדם לא מוכן לקבל איזו הערה מהמנהל או ממישהו שממונה עליו כי זה פוגע לו בכבוד? – מה יקרה אחרי מאה ועשרים כשהוא יעלה למעלה? איך הוא יעמוד בבית דין של מעלה? שמה אין שוחד ואין משוא פנים ואין שום דבר – דין של אמת, והצדיקים מסתכלים עליו וגוזרים את גזר הדין שלו על פי דין אמת. ויש שמה כמה בתי דין, בכמה דרגות.

בקיצור, רבתי, צריך לאהוב את התוכחות. אם מישהו אומר לך משהו, אפילו אם אתה חושב שהוא פוגע בך – תמצא מה נכון בכל זאת במה שהוא אמר לך, חצי אחוז, אלפית האחוז, במשהו בטח זה נכון, לא יכול להיות שהכל שקר. משהו נכון, טעית במשהו. תקבל את זה, תתקן, תגיד 'תודה, ישתבח שמו לעד', כן, כמו שכתוב שכשאדם למד ממישהו פסוק, פסוק אחד – צריך לנהוג בו כבוד. ואם הוא טרח והוכיח את האדם, נתן לו עצה, נתן לו ברכה – לפחות תפנים, תחשוב, אולי בכל זאת זה צודק – כדי שנגיע למעלה הזו של "אם פְּחַקְתִּי תִלְכּוּ", כן? שנלך בחוקות ה' יתברך.

מה תגיד? שלא ידעת לקרוא? ואם לימדו אותך לקרוא, מה תגיד? מה תגיד שם, בבית דין של מעלה? מה נגיד? מה נגיד?...

לכן צריך לעשות השתדלות, השתדלות גדולה מאד, להכשיר את עצמו למלחמה נגד היצר הרע הפרטי והכללי, במחשבה דיבור ומעשה. לא לשמוע בקול הנחש. לשמוע בקול יצר הטוב, בקול הצדיקים, בקול התורה, לאנשים טובים שנותנים עצה טובה, שאוהבים אותך ודואגים לך.

מכמה הורים אני שומע שהילדים המתבגרים, גם הילדים הקטנים היום, אבל גם המתבגרים, מתחצפים, מתמרדים, לא עלינו דברים עוד יותר גרועים – ולא מוכנים לשמוע שום דבר, והם חושבים שהם יודעים הכל ושההורים חייבים להם הכל.

אני שומע מהורים מיוסרים שילדים גדולים אומרים להם 'כל מה שקרה לי בחיים, זה בגללך, זה בגללך' – כן? רגע, סליחה? ואתה לא אחראי על עצמך? מגיל בר מצוה יש לך בחירה חפשית, יש לך חשבון עם בורא עולם. מה אתה מאשים? את מי אתה מאשים? כל אחד יש לו אבא ואמא, כולנו יכולים לעשות טעויות – נו, אז מה? זה פוטר אותך מאחריות? לא.

לקחת אחריות. לקחת אחריות. להודות פָּאמת. לשנות מה שצריך. להיות שמח בחלקו. כל דבר ודבר שיש לבן אדם, שיהיה שמח בחלקו. יש לו כוס תה? – ישתבח שמו לעד. לא כל אחד יש לו כוס תה. לא כל אחד יש לו כוס. בזמן המגיד ממזריטש הקדוש זי"ע, בזמן בעל התניא הקדוש זי"ע, היו עניים כל כך שלא יכלו להזמין אורח לסדר פסח כי לא היתה כוס לתת לו. ככה מסופר. אפילו כוס לא היתה, שלא נדבר על יין, אבל גם כוס לא. והם היו קדושי עליון.

אז שאדם יהיה שמח. לא כל אחד יכול להחזיק כוס ולשתות ולבלוע. אני עבדתי עם ילדים כאלה עשרים שנה, בעלי מוגבלויות חמורות שלא יודעים מה זה כוס ולא יודעים מה זה לבלוע ולא יודעים איפה הם נמצאים בכלל, וככה הם יהיו. אז ישתבח שמו לעד, צריך להודות לה' על



מתוך נפשי – חיזוקים לתיקון השלם

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

י"ט אייר תשפ"ד

לעילוי נשמות הנופלים • לרפואת הפצועים • להחזרת החטופים • לשמירה על החיילים.

- א. אולי אתה טועה?! אולי אדם זה אינו חוטא?!
אולי הגזמת, וברותחין אותו דנת?!
אתה אוהב שמרחמים עליך, ומה עם זולתך?!
אולי לא שמעת נכון?! אולי דיברו כנגדו בזדון?!
מה אתה, מלך העולם?! את הכל אתה מפרנס וזן?!
היזהר! הכל יכול להתהפך נגדך, חבר,
כי כפי שאדם מודד – ככה מודדים לו.
אתה פסקת לרעתו, ואולי מענישים אותו – ואתה הבא בתור שבודקים!
לכן הרגע. הגבר בך את הענוה,
ובמקום שנאה – את האהבה. בהצלחה!
- ב. מדוע אינך מקשיב? אתה מתעקש לעשות טעות!
אתה שומע למי שמצדיק אותך – ולא למי שדואג לך באמת!
- ג. למה אתה חושב שהכל מגיע לך, ושהכל חייבים לך?! למה אתה אוהב רק את עצמך?
- ד. אל תאמין למחמאות. ואל תתרוסק מביקורת.
- ה. למה אתה קיצוני ורואה את הכל באופן חד צדדי? זכור: בכל מקום יש ניצוצות של אמת.
- ו. אל תשוה מקרה למקרה, כי אפשר לטעות מאד! כי הפרטים מרובים, ולא כולם ידועים.
- ז. אם טעית – אל תתעקש. הִיא חכם ולא טפש.
- ח. אם בכל מקומות העבודה אתה מסתבך – בדוק את עצמך. בוודאי אינך קורא היטב את המציאות ואת כללי המשחק.
- ט. לכל מערכת ארגונית יש את הכללים שלה, את המטרות שלה, את המגבלות שלה ואת הדרישות שלה. אתה רק בורג אחד.
התאם את עצמך, וכך תצליח.
- י. למד את עצמך להיות סבלני.
- יא. אל תתרגל לכעוס ולהיות עצבני.
- יב. מלה טובה – מרפאת תמיד.
- יג. אם אתה חסום רגשית – עבוד על זה. הרגש חשוב בחיים ולשלום בית.
- יד. מה שעברנו בילדות משפיע – אך אסור לתת לו להכריע.
- טו. לעולם אל תרגיש 'בנוח' – כי סופך להנזק! כי אם תרגיש בנוח, תכשל כיוון שאינך זהיר.
- טז. אל תשכח לרגע: החיים הם מלחמה!
- יז. אם טעית – בקש סליחה, ותקן!
זכור: "מַעֲנֶה רַךְ יָשִׁיב חַמָּה".
- יח. לעשות חורבן, זה קל. למנוע אותו, זה קשה!
- יט. מרחוק – הכל נראה נוצץ.
- כ. מטובים יצא טוב. "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע". מהמעורבים טוב ורע – יצא מעורב טוב ורע.
- כא. מה האדם הזה מכר על מנת להגיע לאן שהגיע?!
כב. הסתכל למציאות בגובה העינים. אל תטעה את עצמך ואל תשגה בחזיונות שוא.
- כג. השתדל כל יום להיות צדיק יותר.

לחיים! לחיים! לחיים! להחכים בעבודתו ית'!